

2. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 лип. 2019 р. № 526-р.: URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019- %D1 %80](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80) (дата звернення 21.11.2024р.).

3. Цимбал Л.І. та Дацько М.В. Розвиток інтелектуального потенціалу в інноваційних стратегіях країн. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2018. Вип. 19. Ч 3. С.132-137.

4. Лібанова Е.М. Модернізація економіки України в контексті соціальних викликів. URL: <https://dse.org.ua/arhcrive/15/2.pdf> (дата звернення 21.11.2024р.).

УДК 331.522

Семикіна М.В., д.е.н., професор;

Дзюбенко А.С.,

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ІНВЕСТИВАННЯ У РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ЯК УМОВА ДЛЯ МАЙБУТНЬОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ

Серед багатьох напрямів сучасних наукових пошуків вагоме місце належить дослідженням, присвяченим людському капіталу. Світовий досвід засвідчує, що в тих країнах, де краще інвестують в людський капітал, економіка досягає більших успіхів та ознак підвищення конкурентоспроможності.

Мета статі – обґрунтування сутності людського капіталу та потреби інвестування в його розвиток як умови забезпечення конкурентоспроможності економіки України.

Теоретичний аналіз дозволяє стверджувати, що теорія людського капіталу – це одна з найважливіших концепцій сучасної економіки. Вона пояснює, як інвестиції в освіту, здоров'я та інші якості людини впливають на економічне зростання. Ця теорія була розроблена та розвинена багатьма видатними американськими економістами, серед яких найбільш відомі: Теодор Шульц, який у 1960-х роках вперше систематично досліджував інвестиції в освіту та здоров'я як форму інвестицій у людський капітал; Гері Беккер, який поглибив ідеї Шульца; Ірвінг Фішер, який ще на початку ХХ століття ввів поняття «всеосяжного капіталу», яке включало в себе не тільки фізичний, але й людський капітал. Витоки ідей про людський капітал справедливо пов'язують з ім'ям класика економічної думки, Адама Сміта, шотландського економіста, який хоча й не використовував термін «людський капітал», але підкреслював важливість знань і навичок для економічного розвитку.

В Україні проблеми людського капіталу досліджують Грішнова О.А., Мельничук Д.П., Петрова І.Л., Хімченко А.М., Лех Т.А., Красота О.В., Радкевич Д.О. Більшість авторів визначають людський капітал як сформовані на основі інвестицій здоров'я, знання, трудові навички, вміння населення.

Узагальнюючи наукову думку [1-3], пропонуємо таке визначення: людський капітал на макрорівні – це сукупність знань, навичок, здоров'я та інших характеристик населення країни, сформованих шляхом інвестування, що сприяють економічному зростанню та інноваційному розвитку держави, підвищенню її конкурентоспроможності. Акцентуємо увагу на тому, що людський капітал – це не просто кількість людей, а їхня сукупна якість за характеристиками здоров'я, активної працездатності, мотивацій, за рівнем накопичених знань, компетенцій, це потенціал та здатність створювати додану вартість, розробляти і впроваджувати на виробництві нові ідеї, інновації, створювати і впроваджувати у практику нові знання і технології.

Інвестування у розвиток людського капіталу потребує визначення та оцінки його складових, що є непростим завданням, оскільки він охоплює широкий спектр характеристик, тому зазвичай використовують такі показники: рівень освіти (кількість людей з вищою, середньою та базовою освітою, рівень грамотності); здоров'я населення (тривалість життя, дитяча смертність, поширеність хронічних захворювань); професійні навички (рівень кваліфікації працівників, їх відповідність потребам ринку праці); науково-технічний потенціал (кількість науковців, кількість патентів, витрати на наукові дослідження та розробки). З позицій досягнення конкурентоспроможності країни особливої уваги та інвестування потребують якісні складові людського капіталу, використання яких приносить економічний та інноваційний ефект, а значить – сприяє нарощуванню конкурентних переваг держави (таблиця 1).

Таблиця 1

Зв'язок окремих якостей людського капіталу країни з підвищенням конкурентоспроможності економіки

Якісні складові людського капіталу	Сприяння підвищенню конкурентоспроможності економіки	Приклади країн, які ілюструють роль людського капіталу
1	2	3
Здобута освіта та кваліфікація, здатність до постійного навчання та перенавчання	Вища продуктивність праці, здатність до інновацій, створення нових технологій, привабливість для інвестицій.	Країни Скандинавії: високий рівень освіти сприяє розвитку технологічних компаній.
Навички вирішення проблем, креативність	Здатність адаптуватися до змін, розробляти нові продукти та послуги, знаходити нестандартні рішення.	Силіконова долина в США: високий рівень креативності сприяє розвитку стартапів.
Гнучкість, адаптивність, мобільність	Швидка адаптація до змін на ринку, здатність перекваліфікуватися, мобільність робочої сили.	Швейцарія: працівники легко змінюють професії та адаптуються до нових технологій.
Мовна компетентність	Здатність ефективно спілкуватися на міжнародному рівні, залучати іноземних інвесторів, сприяє експорту товарів і послуг.	Сінгапур: англійська мова є однією з офіційних, що сприяє міжнародній співпраці.

1	2	3
Цифрова грамотність	Здатність ефективно використовувати цифрові технології, автоматизація виробництва, підвищення ефективності роботи.	Південна Корея: високий рівень цифрової грамотності населення сприяє розвитку цифрової економіки.
Підприємницький дух, прагнення до інновацій	Створення нових підприємств, розвиток малого та середнього бізнесу, стимулювання економічного зростання.	Ізраїль, відомий своїми стартапами та інноваційною економікою.
Соціальні навички, комунікативні здібності, вміння працювати в команді	Ефективна командна робота, лідерські якості, вміння будувати міцні відносини, мотивованість персоналу.	Японія, де культ колективізму сприяє ефективній роботі команд.
Здоров'я	Вища продуктивність праці, менша кількість днів хвороби, зниження витрат на охорону здоров'я.	Країни Північної Європи, де високий рівень життя пов'язаний з довгою тривалістю життя та хорошим здоров'ям населення.

Отже, інвестування у розвиток людського капіталу є одним з найважливіших завдань для будь-якої країни, оскільки він стає ключовим фактором її конкурентоспроможності та довгострокового розвитку. Нагадаємо, що Майкл Портер, відомий своїми дослідженнями у сфері конкурентоспроможності, акцентував увагу на важливості людського капіталу для забезпечення конкурентних переваг підприємств і країн [4; с. 128].

В умовах війни *інвестування в людський капітал* набуває особливого значення. Це не просто інвестиція в майбутнє, а інвестиція в перемогу та відновлення країни. Пріоритетними напрямками для інвестування в людський капітал під час війни вважаємо такі:

– у сфері освіти, науки та професійного навчання – розширення доступу до якісної освіти через онлайн-платформи, мобільні додатки та інші інтерактивні ресурси; створення програм для перекваліфікації та підвищення кваліфікації, особливо для тих, хто втратив роботу через війну; фінансування наукових проєктів, які можуть сприяти розвитку нових технологій та інновацій; активна мотивація молоді до навчання через розробку стипендіальних програм, грантів та інших форм підтримки для молодих талановитих людей;

– у сфері охорони здоров'я – забезпечення доступної психологічної допомоги для постраждалих від війни; підвищення кваліфікації медичних працівників, особливо в галузі травматології, реабілітації та психіатрії; забезпечення безперебійного постачання необхідних ліків та медичних виробів;

– соціальна підтримка вразливих верств населення, зокрема для внутрішньо переміщених осіб та ветеранів (розробка і впровадження відповідних програм; підтримка громадських ініціатив, спрямованих на зміцнення соціальних зв'язків та підвищення якості життя);

– *цифрові трансформації*: навчання населення основам цифрової грамотності; розвиток цифрової інфраструктури для забезпечення доступу до інтернету та онлайн-сервісів;

– *міжнародна співпраця, залучення допомоги інших країн* для розвитку освіти, охорони здоров'я та інших сфер.

Таким чином, інвестування в людський капітал під час війни ми розглядаємо як умову для майбутньої конкурентоспроможності України, більш швидкого відновлення економіки після війни.

На основі викладеного пропонуємо створення комплексної стратегії розвитку людського капіталу України. Її особливість бачимо в такому: 1) вона має охоплювати всі аспекти життя суспільства; 2) передбачати залучення до співпраці державних органів, бізнесу, громадських організацій та міжнародних партнерів; 3) можливості гнучного коригування та адаптації до змін.

Список використаних джерел:

1. Хімченко А.М., Лех Т.А. Генезис теорії людського капіталу. Ефективна економіка № 5, 2012 <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1131>
2. Красота О.В., Радкевич Д.О. Людський капітал та стала економіка Ефективна економіка № 4, 2024 <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3548/3583>
3. Мельничук Д.П. Людський капітал: пріоритети модернізації суспільства у контексті поліпшення якості життя населення : монографія / Д.П. Мельничук. – Житомир: Полісся, 2015. – 564 с. https://www.idss.org.ua/monografii/2015_Melnichuk.pdf
4. Porter M. The competitive Advantage of Nations / M. Porter. – New York : Free Press, 1990. – P. 127-128.

УДК 351

Семикіна М.В., д.е.н., професор;

Ляшенко Д.О.,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, СКЛАДОВІ, ЗАХОДИ ПІДТРИМАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Фінансово-економічна стабільність підприємства – це здатність підприємства зберігати свою платоспроможність, ліквідність та ефективність діяльності в довгостроковій перспективі, незважаючи на зовнішні та внутрішні зміни. Це динамічний стан, який постійно формується та змінюється під впливом різних факторів.

Теоретичний аналіз засвідчує, що поняття фінансово-економічної стабільності підприємства розвивалося і змінювалася разом з економічною наукою. В концепціях і теоріях спостерігалися значні відмінності.